

Biblioteka LingVariów
Glottodydaktyka
Tom 20

KIERUNKI BADAŃ W GLOTTODYDAKTYCE POLONISTYCZNEJ

Monografia zbiorowa pod redakcją

Iwony Janowskiej i Michaliny Biernackiej

une langue étrangère
badania
glottodydaktyka
didaktik
고수법
izpēte
język obcy
Lingua estrangeira
kutatás

Kierunki badań
w glottodydaktyce polonistycznej

Biblioteka „LingVariów”
Glottodydaktyka t. 20

Redaktor naukowy serii
Iwona Janowska

Kierunki badań
w glottodydaktyce polonistycznej

Monografia zbiorowa pod redakcją
Iwony Janowskiej i Michaliny Biernackiej

Z prac Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego

Biblioteka „LingVariów”
Glottodydaktyka t. 20

Kierunki badań
w glottodydaktyce polonistycznej

Monografia zbiorowa pod redakcją
Iwony Janowskiej i Michaliny Biernackiej

Księgarnia Akademicka
Kraków 2020

Iwona Janowska
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
ID <https://orcid.org/0000-0001-5133-2660>
✉ iwona.janowska@uj.edu.pl

Michalina Biernacka
Uniwersytet Łódzki
ID <https://orcid.org/0000-0002-2414-9745>
✉ michalina.biernacka@uni.lodz.pl

© Copyright by individual authors, 2020

Recenzent
dr hab. Anna Żurek, Uniwersytet Wrocławski

Opracowanie redakcyjne
Justyna Ostafin

Projekt okładki
Paweł Sepielak

ISBN 978-83-8138-316-5 (druk)
ISBN 978-83-8138-411-7 (on-line, pdf)
<https://doi.org/10.12797/9788381384117>

Publikacja dofinansowana przez Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

Spis treści

Wprowadzenie	7
IWONA JANOWSKA	
Od nauczania języków obcych do glottodydaktyki polonistycznej – przegląd koncepcji	13
PAULINA KAŻMIERCZAK	
Badanie skuteczności stosowania aplikacji QuizWhizzer i genial.ly na lekcjach języka polskiego jako obcego	33
PIOTR MIROCHA	
Lingwistyka korpusowa w badaniach nad ewaluacją leksyki podręczników do języka polskiego jako obcego. Analiza i ocena podręcznika <i>Polski krok po kroku 1</i>	53
MARIOLA FIEMA	
Egzaminy certyfikacyjne z języka polskiego jako obcego w świetle badań statystycznych	73
KAMILA KUBACKA	
Pytania lektora podczas lekcji języka polskiego jako obcego – analiza ilościowa i jakościowa	111
MIKOŁAJ BORKOWSKI	
Komunikacja niewerbalna w nauczaniu języka polskiego jako obcego w świetle badań ilościowo-jakościowych	135
MONIKA GWORYS	
<i>O trudnych miejscach polszczyzny</i> dla osób z pierwszym językiem chińskim – badania interjęzyka uczących się polskiego Chińczyków	155
BEATA TERKA	
Badania kontrastywne nad aspektem polskiego czasownika a glottodydaktyka polonistyczna	173
DOMINIKA IZDEBSKA-DŁUGOSZ	
Błędy gramatyczne w polszczyźnie pisanej studentów ukraińskojęzycznych – korpusowe badania lapsologiczne	189

ANNA CYCHNERSKA, EMILIA KUBICKA

Sposoby badania intonacji w glottodydaktyce polonistycznej na przykładzie nagrań mowy odtwarzanej studentów rosyjskojęzycznych 211

AGNIESZKA MAJEWSKA

Badania nad kompetencją fonologiczną, ortoepiczną i ortograficzną w zakresie dźwięków odpowiadających literom *q* oraz *ę* w grupie cudzoziemców uczących się języka polskiego 229

MICHALINA BIERNACKA

Wymowa a zapis – badania jakościowo-ilościowe błędów z prac uczących się języka polskiego jako obcego w grupach wielonarodowościowych 243

JOANNA ZAWADKA

Błędy grafii w pracach pisemnych studentów z Niemiec uczących się języka polskiego jako obcego w perspektywie badań ilościowych 261

IWONA DEMBOWSKA-WOSIK

O rozumieniu terminów: *błąd ortograficzny*, *błąd graficzny*, *literówka* przez nauczycieli języka polskiego jako obcego. Wyniki badań ankietowych..... 273

Notki biograficzne Autorów 285

Indeks nazwisk..... 291

BEATA TERKA

Uniwersytet Jagielloński

Badania kontrastywne nad aspektem polskiego czasownika a glottodydaktyka polonistyczna

A Contrastive Analysis of Polish Verb Aspect and Teaching Polish as a Foreign Language

The article concerns the issue of Polish verb aspect in the contrastive approach. The relevant grammatical category is seen here as a problem of translation from and into German, as well as a challenge for those teaching Polish as a foreign language to students representing non-Slavic languages, and for the students themselves. Applying cognitive semantics methods (in particular the theories of Renata Grzegorzczkova and Volkmar Lehmann) to empirical research based on Polish-German and German-Polish translation has brought answers to important questions regarding functional exponents of aspect in a non-aspectual language, real proportions between contextual and cognitive indicators of (im)perfectiveness and the potential irrelevance of aspect in certain contexts in Polish. The results could be applied to glottodidactics. They provide a base for introducing changes in teaching aspect to foreigners, especially to students from non-Slavic countries.

Key words: language teaching, translation, aspect, aspectual pair, perfectiveness, cognitive semantics

1. Wprowadzenie

Aspekt polskiego czasownika, mimo że naukowa refleksja nad tą kategorią liczy sobie już z górą 100 lat, wciąż jest tematem budzącym duże emocje i wywołującym spory zarówno wśród językoznawców, tłumaczy, jak i tych, którzy próbują tę kategorię gramatyczną przedstawić uczącym się języka polskiego jako obcego – zwłaszcza jeśli ci ostatni pochodzą z krajów spoza kręgu słowiańskiego. Studenci obcokrajowcy, o ile mają świadomość głębokiego kontrastu pod tym względem pomiędzy językiem polskim/słowiańskim a ich językiem ojczystym, przeważnie żywią przekonanie, że jest to zagadnienie szczególnie trudne. Zrozumienie zasad rządzących aspektem, a w dalszej perspektywie skuteczne wykorzystywanie form dokonanych i niedokonanych w komunikacji uczący się niejednokrotnie postrzegają jako wyznacznik dość

wysokiego już poziomu zaawansowania językowego. Ogrom literatury na temat aspektu, różnorodność ujęć, rozbieżnych całkowicie lub częściowo teorii, definicji i klasyfikacji odstrasza jednak zamiast zachęcać do poszerzania i systematyzowania wiedzy o perfektywności i imperfektywności czasowników. Problem ten dotyka nie tylko studentów, lecz także lektorów języka polskiego jako obcego, którzy nierzadko mają problemy z wyjaśnieniem licznych wątpliwości związanych z dokonanością i niedokonanością w rodzimym języku. W dostępnych na rynku materiałach dydaktycznych w zakresie omawianej kategorii gramatycznej panuje teoretyczny chaos, a przemilczenia i niekonsekwencje widoczne na kartach podręczników przyczyniają się raczej do mnożenia pytań niż znajdowania tak bardzo potrzebnych odpowiedzi. Ostatecznie zatem nie wiadomo już, jak uczyć, czego uczyć, a także – co być może równie ważne – czego uczyć nie warto. Studenci – zanim osiągną odpowiedni stopień biegłości w języku polskim bazując na wyrobionym już wyczuciu językowym, zaczną w dużej mierze intuicyjnie wybierać i tworzyć dobre formy aspektowe – uciekają się do bezpośredniego tłumaczenia ze swojego języka, co prowadzi do interferencji i niejednokrotnie zaburza komunikację.

Zarysowana sytuacja wydaje się potwierdzać zasadność prowadzenia badań oraz zachęcania do teoretycznego i metodycznego namysłu nad kategorią słowiańskiego aspektu polskiego czasownika. Taka właśnie refleksja znalazła się u podstaw badań stanowiących punkt wyjścia niniejszego artykułu. Towarzyszyło im przy tym przekonanie, że spojrzenie na aspekt polskiego czasownika z perspektywy semantyki kognitywnej, a zwłaszcza zastosowanie jej metod do empirycznych badań nad omawianą kategorią, może przyczynić się do powstania nowych, wartościowych koncepcji oraz praktycznych rozwiązań dotyczących dokonaności/niedokonaności czasownika zarówno na polu przekładu na języki bezaspektowe, jak i uczenia się/nauczania języka polskiego jako obcego.

Bardzo bogata literatura na temat omawianej kategorii koncentruje się głównie na zagadnieniach teoretycznych. Językoznawcy, opierając się przeważnie na własnej kompetencji językowej i intuicyjnej obserwacji, proponują definicje, modele i podziały, które ilustrują przykładami. Niedoceniane są natomiast badania materiałowe. Te zaś jako jedyne pozwalają uniknąć tworzenia abstrakcyjnych, oderwanych od rzeczywistej praktyki językowej, koncepcji. Dlatego też omawiane w niniejszym artykule badania miały materiałowy charakter. Ich bazę stanowiło tłumaczenie polsko-niemieckie i niemiecko-polskie, a materiał poddany systematycznej analizie pochodził z dwóch współczesnych powieści: *Tartaku* Daniela Odii (2003) i *Adler und Engel* Juli Zeh (2001) oraz ich przekładów.

2. Różne systemy – różne sposoby wyrażania treści aspektowych

Celem opisywanych badań było ustalenie zasad odpowiedniości tłumaczeniowej w zakresie wyrażania perfektywności/imperfektywności w językach polskim i niemieckim. Są to języki systemowo odmienne. Pierwszy z nich gramatyzuje¹ kategorię aspektu, drugi – jest jej pozbawiony². Zdecydowana większość badaczy zgadza się jednak co do tego, że zdolny jest do pełnego oddawania znaczenia opozycji aspektowej. Różnica między językiem polskim i niemieckim w sferze wyrażania aspektu nie dotyczy zatem zakresu danej treści, ale jedynie sposobu jej ujęcia, na co szczególną uwagę zwraca Wacław Cockiewicz (1992: 141).

W przypadku czasowników polskich wykładnikami aspektu są przedrostki i przyrostki tematyczne, czasami współwystępujące z alternacjami głosek tematu, oraz formy supletywne. Dodatkowo wyróżnić można tzw. czasowniki statywne, tworzące grupę *imperfectiva tantum*, czasowniki pozbawione odpowiedników niedokonanych, czyli *perfectiva tantum*, a także ambiaspektowe leksemy werbalne.

W języku niemieckim, w przeciwieństwie do języka polskiego, formalne eksponenty dokonaności i niedokonaności mają różnorodny i nieregularny charakter. Autorzy prac dotyczących sposobów realizowania omawianej opozycji w języku niemieckim – m.in. Jan A. Czochralski (1975), Tomasz Czarnecki (1998), Sven-Gunnar Andersson (2004), Michel Lefèvre (2004), Anna Nadachewicz (2007) – zgodnie podkreślają zwłaszcza znaczenie kontekstu (leksykalnego, gramatycznego lub szerszego kontekstu danej wypowiedzi), wskazując na jego zasadniczy udział w wyrażaniu znaczeń aspektowych w języku bezaspektowym. Andersson zwraca jednak uwagę na to, że część informacji o aspekcie danego wyrażenia można odczytać, wykorzystując wiedzę o świecie i zasady logiki (Andersson, 2004: 2–3). Lefèvre pośrednio także wspomina o roli czynnika poznawczego w odczytywaniu aktywowanego w danej wypowiedzi znaczenia czasownika ambiaspektowego (Lefèvre, 2004: 161–163).

¹ Przyjmuję za Cockiewiczem, że z perspektywy statusu gramatycznego aspekt jest przypadkiem granicznym, stanowiąc kategorię przejściową między biegunem fleksyjnym z jednej a derywacyjnym z drugiej strony, ale zasadniczo pozwalającą się opisać w ujęciu słowotwórczym (Cockiewicz, 1992).

² Idea bezaspektowości języków germańskich w takim rozumieniu tego pojęcia, jakie nadał mu Porzig (1927): bezaspektowość jako nieistnienie znaczeniowej, a nie tylko formalnej, kategorii aspektu, nie jest w niniejszej pracy w ogóle brana pod uwagę. Niemożność wyrażania znaczeń aspektowych w języku niemieckim uniemożliwiałaby nie tylko prowadzenie badań porównawczych między językami, lecz także tłumaczenie tekstów z polskiego na niemiecki i odwrotnie.

3. Aspekt czasownika a semantyka kognitywna

Ten czynnik kognitywny, przez nielicznych badaczy jedynie sygnalizowany, a w większości dotychczasowych prac całkowicie pomijany, potraktowany został w opisywanych badaniach po raz pierwszy jako mający duże, a może nawet podstawowe znaczenie dla ekwiwalencji translatorskiej w zakresie kategorii aspektu. Już bowiem przy pierwszym zetknięciu z konkretnym materiałem dostrzec można wiele przypadków, w których ani ogólny kontekst, ani wskazywane przez dotychczasowe opisy konkretne środki składniowo-kontekstowe nie mają zastosowania, mimo że znaczenie aspektu pozostaje relewantne. Powyższa konstatacja jest prawdopodobnie przyczyną tego, że przez długi czas badacze odnośnej kategorii nie podejmowali badań materiałowych, ograniczając się do analizy porównawczej systemów językowych i opisu tych przypadków, w których materialne wykładniki dokonaności/niedokonaności dało się ustalić. Przeprowadzenie systematycznej i kompletnej analizy wybranego materiału stało się jednak wreszcie możliwe dzięki nowej perspektywie badawczej zagadnienia ekwiwalentów tłumaczeniowych słowiańskiego aspektu, którą otwiera kognitywne ujęcie omawianej problematyki. Opisy odnośnego problemu nie muszą ograniczać się już do obserwowanych przygodnie środków systemowych, gdyż dostrzeżenie znaczenia wykładnika kognitywnego – stanowiącego brakujące ogniwo w dotychczasowych badaniach nad ekwiwalencją translatorską w wyrażaniu aspektu – wreszcie umożliwia jej ostateczne ustalenie. Okazuje się bowiem, że odpowiedniki tłumaczeniowe mogą mieć charakter niematerialny tam, gdzie czasownik występuje w swojej kognitywnie prymarnej funkcji. Do wypracowania i usystematyzowania narzędzi badawczych przyczyniły się zbieżne, choć powstałe niezależnie, koncepcje dwojga językoznawców – Renaty Grzegorzczukowej (1997) i niemieckiego sławisty Volkmar Lehmanna (1988; 1993; 2010).

Przywołani badacze reprezentują spojrzenie na omawianą problematykę z perspektywy semantyki kognitywnej, w myśl której wszystkie aspekty języka i jego użycia motywowane są przez znaczenie. To zaś – jako oparte na konceptualizacji – nie odpowiada bezpośrednio obiektywnej rzeczywistości i ma zawsze w pewnym stopniu charakter subiektywny, na co w przypadku aspektu jako pierwszy zwrócił uwagę Sigurd Agrell (1908). W takim ujęciu wybór danej formy aspektowej wynika – jak zauważa Stephen Dickey (2000: 29) – z odpowiedniości jej znaczenia i aspektualnej konceptualizacji sytuacji dokonywanej przez mówiącego. Grzegorzczukowa i Lehmann w swoich rozważaniach dystansują się od strukturalistycznego przekonania o formalnym nacechowaniu czasownika perfektywnego. W celu określenia istoty opozycji aspektowej sięgają natomiast po koncepcje *profilowania*, *kategorii* i *prototypu*³, odpowiednio te pojęcia modyfikując. *Kategoria* jest przez nich rozumiana ogólnie

³ Renata Grzegorzczukowa wskazuje następujące źródła zaczerpniętych koncepcji: G. Lakoff, *Women, Fire and Dangerous Things*, Chicago 1987 oraz R. W. Langacker, *Foundations of Cog-*

jako zawierająca centrum (gdzie znajdują się zjawiska prototypowe) i peryferie. *Profilowanie* także pojmowane jest dość szeroko jako wyróżnianie w danym zjawisku pewnych elementów, podczas gdy elementy pozostałe usuwane są na dalszy plan.

Lehmann twierdzi, że dla danej pary aspektowej jedno ze znaczeń – dokonane lub niedokonane – jest niejako bardziej „naturalne”. Innymi słowy, w ramach opozycji aspektowej jednemu z partnerów przyznać należy status czasownika *alfa* – semantycznie prostszego, funkcjonalnie typowego, uprzywilejowanego kognitywnie i występującego częściej niż drugi człon opozycji, czyli partner o przeciwnym aspekcie, będący czasownikiem *beta* (Lehmann, 2010: 94)⁴.

Grzegorzczkowska analizuje aspekt jako kategorię wyrażającą różnice profilowania. Te zaś, w ujęciu badaczki, mają bezpośredni związek z dwoma różnymi sposobami postrzegania czasu: jako ruchu od przeszłości do przyszłości albo ruchu w kierunku przeciwnym – gotowej przyszłości ku podmiotom poznającym/mówiącym. Według pierwszej koncepcji czasu profiluje zjawiska aspekt niedokonany. Czasownik imperfektywny uwypatnia sam przebieg czynności, której obserwator też jest w ruchu, przemieszczając się razem z czasem. W przypadku niedokonanych czasowników telicznych elementem drugoplanowym pozostaje stan osiągnięcia rezultatu, do którego dany proces potencjalnie prowadzi. Czasownik niedokonany statywny lub aktywnościowy w ogóle takiego tła nie uwzględnia. Aspekt dokonany natomiast ujmuje zjawisko według drugiej koncepcji czasu. W czasowniku perfektywnym na pierwszy plan wysuwa się element znaczeniowy osiągnięcia rezultatu, podczas gdy proces, czy raczej sekwencja czynności prowadząca do tego stanu końcowego, usuwany jest na plan dalszy. Obserwator nie towarzyszy tworzeniu się wydarzeń w ich rozwoju, ale raczej postrzega je z „zewnętrznej” perspektywy – zawsze jako już dokonane, gotowe w przyszłości.

Niewątpliwie najbardziej konsekwentne i przejrzyste wydaje się zastosowanie przez badaczkę procedury profilowania do czasowników telicznych, tworzących prototypowe pary aspektowe, których poszczególne człony uwypatniają bądź przebieg procesu (partner niedokonany), bądź zajście zmiany (odpowiednik dokonany).

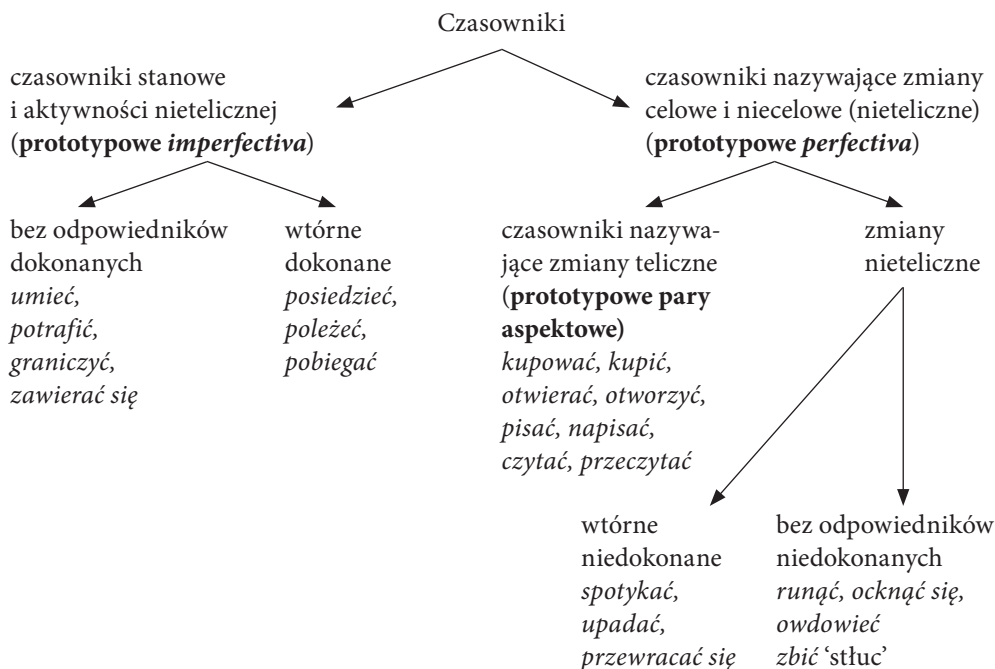
nitive Grammar, Stanford 1987. Językoznawczyni zastrzega jednak, że używa przywołanych pojęć w nieco luźniejszym znaczeniu.

⁴ Warto dodać, że w określeniu typowego i nietypowego partnera w parze aspektowej Volkmarowi Lehmannowi pomogły wyniki kognitywnego eksperymentu opartego na skojarzeniach podawanych przez respondentów uczestniczących w badaniu. Badacz stwierdził, że zdecydowaną większość wymienianych czasowników stanowią właśnie partnerzy *alfa*. Interesujące w kontekście zaproponowanego podziału czasowników są także badania dotyczące dzieci i przyswajania/używania przez nie na wczesnym etapie rozwoju poszczególnych członów par aspektowych. Birgit Hochartz (1993) podkreśla, że czasowniki *alfa* są najczęściej nabywane wcześniej niż czasowniki *beta*. Natalia Gagarina (2008) natomiast, prowadząc obserwacje rosyjskojęzycznych dzieci, zauważa, że rzadko używają one par aspektowych, produktywnie wykorzystując najczęściej tylko jednego z partnerów. Zjawisko to tłumaczy – przywołując teorię Lehmana – zróżnicowaniem czasowników na kognitywnie prymarne i sekundarne.

Tego typu opozycje sytuują się najbliżej centrum kategorii aspektu, podzielonej na dwie podkategorie: prototypowe *perfectiva* i prototypowe *imperfectiva*. Czasowniki nazywające zmiany celowe są prymarnie perfektywne, podczas gdy partnerzy niedokonani w omawianych parach używani są albo wtedy, gdy to proces, zdarzenie w toku, a nie zajście zmiany podlega profilowaniu, albo kiedy zachodzi konieczność zaznaczenia powtarzalności zdarzenia. W opozycje aspektowe zasadniczo nie wchodzi natomiast czasowniki nazywające zmiany nieteliczne. Jako oznaczające zdarzenia niezaplanowane i nagle nie mają one z reguły odpowiedników imperfektywnych. Od niektórych z tych *perfectivów* tworzone są wprawdzie formy niedokonane, jednak występują one rzadko w użyciu kursywnym, potrzebują zazwyczaj bardzo specyficznego kontekstu, np. *praesens historicum* czy *praesens scenicum*. Zdecydowanie częściej te wtórne *imperfectiva* są nośnikami iteratywności.

Prototypowe *imperfectiva* natomiast to podkategoria obejmująca czasowniki statywne, w ogóle pozbawione odpowiedników dokonanych. Stanowią one jednolitą grupę *imperfectiva tantum*. Do tej samej podkategorii należą kognitywnie niedokonane czasowniki aktywności nietelicznej. Ich wtórna perfektywizacja odbywa się regularnie za pomocą przedrostka *po-*, który nadaje oznaczanej aktywności determinację temporalną.

Schemat 1. Podział czasowników Renaty Grzegorzycowej (1997: 32)⁵

⁵ Schemat zawiera wybrane przykłady autorki.

Zarówno Lehmann, jak i Grzegorzczkowska zwracają zatem uwagę na występowanie w ramach samej kategorii aspektu oraz w obrębie poszczególnych opozycji aspektowych prymarnych *perfectivów* i *imperfectivów*. Teorie badaczy pozwalają na wskazanie uprzywilejowanego partnera w danej parze aspektowej, a także na pozbawienie klas czasowników jednoaspektowych statusu wyjątków. Tym samym *perfectiva* i *imperfectiva tantum* mogą zostać włączone do jednego kognitywnego spectrum.

4. Najważniejsze pytania badawcze

Kompleksowy opis kategorii aspektu polskiego czasownika jako problemu przekładu z języka bezaspektowego na język polski i odwrotnie wymagał odpowiedzi na szereg szczegółowych pytań badawczych. W przypadku tłumaczenia z języka polskiego na niemiecki należało sprawdzić, jak tłumacz oddaje aspekt polskiego czasownika, czyli jaki jest repertuar środków, za pomocą których w języku bezaspektowym może zostać wyrażona opozycja dokonanośi/niedokonanośi, a także jakie są wzajemne proporcje tych funkcjonalnych eksponentów perfektywnośi i imperfektywnośi. Przy tłumaczeniu w kierunku przeciwnym zasadniczym celem badawczym było ustalenie, w jaki sposób tłumacz z pozbawionego aspektu jako kategorii gramatycznej języka niemieckiego identyfikuje dokonanoś lub niedokonanoś czasownika. Biorąc pod uwagę obydwa kierunki tłumaczenia, niezwykle ważne było również udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy istnieją konteksty, w których wspomniane wyżej odwzorowanie w języku niemieckim nie jest konieczne, a czasownik ambiaspektowy wystarcza. Cel w tym przypadku stanowiło zatem pokazanie, kiedy i jak często aspekt jest nerelevantny, a tym samym w języku polskim, w którym stanowi kategorią obligatoryjną, ma charakter redundantny. Szczególnie istotne było wreszcie zbadanie rzeczywistego udziału wykładników kontekstowych w wyrażaniu treści opozycji perfektywnośi/imperfektywnośi w języku niemieckim, by zweryfikować dotychczasowe powszechne przekonanie o dominacji tego rodzaju indyktorów znaczeń aspektowych w językach pozbawionych omawianej kategorii gramatycznej. Wykorzystanie ustaleń Grzegorzczkowskiej do badań materiałowych umożliwiło natomiast ocenę znaczenia wykładnika kognitywnego w rozpoznawaniu aspektu oraz określenie zajmowanej przez ten wykładnik pozycji wobec pozostałych ekwiwalentnych eksponentów dokonanośi/niedokonanośi w bezaspektowym języku niemieckim.

5. Analizowany materiał

Analizowany materiał obejmował wybrane rozdziały oryginałów i tłumaczeń dwóch powieści: *Tartaku* Daniela Odii (2003) i *Adler und Engel* Juli Zeh (2001). Wybór tych akurat tekstów nie był przypadkowy. Cechuje je świeżość spojrzenia na rzeczywistość, świetna kompozycja, a także, co chyba najważniejsze, świadomość językowa i wrażliwość na słowo, które ma w nich charakter prawdziwie współczesny. Dodatkowo, jako bardzo pozytywnie ocenione i wyróżnione przez krytykę, powieści te poszczycić się mogą tłumaczeniami na wiele języków (wystarczy wspomnieć choćby tłumaczenie niemieckie, włoskie i francuskie *Tartaku* czy hiszpańskie, angielskie, duńskie, czeskie i tureckie *Adler und Engel*). Pozwala to, potencjalnie, na prowadzenie w przyszłości dalszych badań porównawczych, poddających te same teksty i ich innojęzyczne przekłady równoległej analizie pod kątem wyrażania znaczeń aspektowych. Nie bez znaczenia jest wreszcie fakt, że krótkie fragmenty powieści Odii i Zeh posłużyły już autorce artykułu za podstawę materiałową wcześniejszych analiz dotyczących różnych sposobów realizowania kategorii wyznaczoności w języku polskim i niemieckim (Kiwit, 2012), co otwiera perspektywę przeprowadzenia w przyszłości systematycznych badań nad niezwykle interesującym zagadnieniem – związków kategorii określoności/nieokreśloności z kategorią aspektu.

6. Wnioski z badań

6.1. Wykładniki aspektu w tekstach w języku polskim

W wyjściowym tekście polskim na aspekt najczęściej wskazuje sufiks fleksyjny. Określenie to poza przyrostkiem tematycznym umownie obejmuje także alternacje w temacie czasownika. Wśród wykładników aspektu w języku oryginału wskazać można również prefiks lub jego brak oraz wykładnik supletywny. Licznie reprezentowane są też czasowniki statywne, które nie mają partnera dokonanego. Najrzadziej pojawiają się natomiast czasowniki pozbawione odpowiednika niedokonanego, czyli *perfectiva tantum*. W polskim przekładzie niemieckiej powieści – podobnie jak w tekście polskiego oryginału przy przeciwnym kierunku tłumaczenia – wykładnikiem aspektu najczęściej jest sufiks fleksyjny (oraz alternacje tematyczne). Zdecydowanie rzadziej na aspekt wskazuje przedrostek, a jedynie co dziesiąta użyta forma jest formą supletywną. Bardzo liczne są przykłady czasowników pozbawionych partnera aspektowego. To w zdecydowanej większości przypadków *imperfectiva tantum*, czyli czasowniki statywne.

Tabela 1. Procentowy udział poszczególnych wykładników aspektu w tekście polskim (źródło: oprac. własne)

Wykładnik aspektu	Tekst polskiego oryginału	Tekst polskiego tłumaczenia
sufiks fleksyjny	38,5%	39,3%
prefiks lub jego brak	28%	25,8%
forma supletywna	7%	10%
<i>imperfectiva tantum</i>	24%	23,2%
<i>perfectiva tantum</i>	2,5%	1,4%
czasowniki ambiaspektowe	brak	0,3%

6.2. Wykładniki aspektu w tekstach w języku niemieckim

Repertuar wykładników aspektowych w przypadku niemieckich czasowników obejmuje natomiast: *wykładniki kontekstowe* (kontekst dotyczyć może przy tym użycia konkretnego słowa czy wyrażenia, szerszego kontekstu wypowiedzi lub mieć ścisły związek ze strukturą zdania bądź szeregu zdań), *gramatyczne* (formy czasu Präsens w jego funkcji podstawowej oraz formy tego czasu użyte do wyrażania znaczeń przyszłych) oraz *wykładnik kognitywny i kognitywno-kontekstowy*.

Wykładnik kognitywny bezpośrednio odnosi się do zaproponowanego przez Grzegorzczukową podziału czasowników na prototypowe *perfectiva* i prototypowe *imperfectiva*. W czystej postaci występuje wówczas, gdy w tekście w języku bezaspektowym obserwujemy brak jakichkolwiek materialnych wskaźników dokonanośi/niedokonanośi, mimo że w danym kontekście sama opozycja pozostaje relewantna. Innymi słowy, wykładnik kognitywny to wskaźnik o charakterze niematerialnym pojawiający się w sytuacjach, w których czasownik występuje w swojej kognitywnie prymarnej funkcji.

Ten właśnie indyktor aspektu występuje najczęściej w tekście niemieckiego tłumaczenia – pojawia się on prawie trzy razy częściej niż wykładnik kontekstowy, który zresztą nierzadko współlistnieje z kognitywnym. W przypadku tłumaczenia w kierunku przeciwnym – z języka niemieckiego na polski – tłumacz identyfikuje aspekt niemieckich form także głównie na podstawie wykładnika kognitywnego, choć również na podstawie użytej w oryginale formy czasu teraźniejszego Präsens. Wykładnik kontekstowy, ponownie, wskazuje na aspekt zdecydowanie rzadziej.

Tabela 2. Procentowy udział poszczególnych wykładników aspektu w tekście niemieckim (źródło: oprac. własne)

Wykładnik aspektu	Tekst niemieckiego oryginału	Tekst niemieckiego tłumaczenia
wykładnik kognitywny	21,9%	28,5%
wykładnik kognitywny przy czasowniku statywnym	22,8%	25,5%
wykładnik kognitywny i kontekstowy	4,5%	6,4%
wykładnik kontekstowy	8,1%	19,6%
wykładnik gramatyczny	38,3%	7,3%
aspekt nierelevantny	4,4%	12,7%

Przeprowadzone badania pokazują zatem, jak relatywnie niewielki jest udział kontekstu jako wykładnika aspektu. Wnioski płynące z analizy konkretnego materiału przeczą zatem dość powszechnemu, a opartemu na językowej intuicji przekonaniu, że to wykładniki kontekstowe właśnie stanowią najpowszechniejszy substytut omawianej słowiańskiej kategorii gramatycznej. Samodzielnym indykatorem aspektu wykładnik kontekstowy jest zresztą wyłącznie wtedy, gdy w tekście pojawia się partner niedokonany prymarnie perfektywnego czasownika. Spośród środków językowych sygnalizujących imperfektywność w takich przypadkach należy wymienić okoliczniki wskazujące na powtarzalność lub duratywność czynności, spójniki: *während* (spójnik zdania okolicznikowego czasu) oraz *je... desto* (spójnik złożony zdania porównawczego), a przede wszystkim szerszy kontekst językowy wprowadzający znaczenie iteratywności.

Tabela 3. Przykłady wykładników kognitywnych i kontekstowych (źródło: oprac. własne)

Wykładnik aspektu	Przykłady pochodzące z analizowanego materiału
kognitywny	<i>Stali</i> przed klatką schodową jednego z tych pegeerowskich bloków [...]. → Sie standen vor dem Treppenhaus eines der Blocks der Kolchosensiedlung [...]. Zu Hause fand ich sie. → Znalazłem ją w domu.
kognitywny przy czasowniku statywnym	<i>Nie interesował się</i> nimi [...]. → Er kümmerte sich aber nicht darum [...]. Dieses Lächeln passt zu ihrer Stimme [...]. → Ten uśmiech pasuje do jej głosu [...].
kognitywny i kontekstowy	Długo walczyła . → Sie kämpfte lange. [...] musste er ununterbrochen schlafen . → [...] musiał ciągle spać .

Wykładnik aspektu	Przykłady pochodzące z analizowanego materiału
kontekstowy	<i>Wstawiał</i> o świcie. Czy piątek, czy świątek. → Er <i>stand</i> wochentags wie feiertags im Morgengrauen <i>auf</i>. [...] die immer ohne Absender <i>kamen</i> [...]. → [...] które zawsze <i>przychodziły</i> [...] bez podania nadawcy [...].

6.3. Aspekt irrelewantny

Analiza wybranego materiału pozwala także na wskazanie szeregu użyć czasownika, w których aspekt uznać można za nie relewantny. Stanowią one znaczący odsetek tłumaczenia, choć różny w przypadku dwóch przeciwnych jego kierunków. Przyczyn tej zauważalnej ilościowej rozbieżności upatrywać można w różnicach w narracji analizowanych powieści. W tekście niemieckiego oryginału bardzo często pojawiają się formy czasu teraźniejszego, co – z choćby czysto statystycznego punktu widzenia – ogranicza częstotliwość występowania kontekstów, których analiza pozwoliłaby uznać wyrażenie danej opozycji aspektowej za niekonieczne. O irrelewantności aspektu mówimy wówczas, gdy w tekście polskim można zastąpić czasownik niedokonany – dokonanym (lub odwrotnie) bez powodowania zmiany znaczenia. Najważniejsze wyodrębnione w toku przeprowadzonych badań grupy kontekstów, w których zaobserwowano irrelewantność aspektu czasownika, to:

- orzeczenia złożone z czasownikami modalnymi, zwłaszcza wyrażającymi konieczność lub powinność (przykład [1]);
- konstrukcje bezokolicznikowe z *zu* (przykład [2]);
- użycie czasowników *mówić*–*powiedzieć* w czasie przeszłym dla opisu jednostkowej sytuacji mówienia/powiedzenia czegoś (przykład [3]);
- fragmenty tekstu wprowadzające kontekst „krotności ograniczonej” lub „powtarzalności uwarunkowanej” (Stawnicka, 2007: 54, 57) (przykład [4]).

(1) *I znowu wszystko od nowa. Trzeba tylko wykonać nieco inne czynności, w nieco innych okolicznościach.* → *Wieder geht alles von vorn los. Man muß nur etwas anderes tun, unter etwas anderen Bedingungen.*

(2) [...] *spytał zdecydowanie, na tyle jednak ostrożnie, by nie zaostriąć sytuacji.* → [...] *fragte er entschlossen, aber vorsichtig genug, um die Situation nicht zu verschärfen.*

(3) *Ale ojciec mówił, że mały wyzdrowiał i ma się dobrze.* → *Doch der Vater sagte, der Kleine sei gesund und wohlauf.*

(4) *Ein paar Mal rief ich ihren Namen.* → *Kilka razy zawołałem ją po imieniu.*

6.4. Podsumowanie

Najważniejszymi wnioskami płynącymi z opisanych badań są: odkrycie dominującej roli wykładnika kognitywnego jako ekwiwalentu tłumaczeniowego słowiańskiego aspektu w języku pozbawionym tej gramatycznej kategorii; obalenie powszechnego przekonania, że odpowiednikiem omawianej kategorii są przede wszystkim czynniki kontekstowe, a także potwierdzenie intuicyjnej hipotezy o istnieniu sytuacji, w których wyrażanie opozycji aspektu nie jest konieczne, ale w języku słowiańskim obligatoryjne (oraz próba wskazania konkretnych rodzajów kontekstów wpływających na ową irrelevancję).

7. Perspektywa badawcza i implikacje glottodydaktyczne

Podsumowując, ustalenia Lehmana i klasyfikacja czasowników zaproponowana przez Grzegorzczukową umożliwiają prowadzenie systematycznych badań materiałowych, które niewątpliwie warto kontynuować. Dalsze analizy różnych par języków na materiale reprezentującym teksty różnorodne gatunkowo niewątpliwie doprowadziłyby do poszerzenia translatorycznej i glottodydaktycznej wiedzy na temat dokonaności/niedokonaności. Badanie różnojęzycznych przekładów tych samych powieści umożliwiłoby sformułowanie wniosków ogólnych, wykraczających poza ustalenia dotyczące odpowiedniości tłumaczeniowej między poszczególnymi parami języków. Równoległe analizowanie kategorii aspektu i kategorii wyznaczonej grupy imiennej na podstawie tej samej pary tekstów pozwoliłoby natomiast na zbadanie potencjalnych zależności między dokonanością/niedokonanością czasownika a określonością/nieokreślonością frazy nominalnej (por. Willim, 2006).

Wnioski płynące z opisanych badań empirycznych mogą także znaleźć zastosowanie w glottodydaktyce polonistycznej. Powinny przyczynić się zwłaszcza do wznowienia dyskusji nad tym, jak i na jakim etapie zaawansowania językowego uczących się wprowadzać zagadnienie aspektu w grupach niesłowiańskich. W świetle przywołanych wyników należałoby również poddać krytycznej analizie sposób prezentowania odnośnego zagadnienia w podręcznikach (i innych materiałach dydaktycznych) wykorzystywanych w nauczaniu języka polskiego jako obcego⁶. Niezbędna byłaby przede wszystkim kompleksowa analiza: podawanych w nich reguł dotyczących użycia czasowników perfektywnych i imperfektywnych, kolejności wprowadzania partnerów dokonanych i niedokonanych z poszczególnych par aspektowych na różnych poziomach zaawansowania językowego, stopnia nasuwającej

⁶ Na temat problemów związanych z nauczaniem aspektu na zajęciach z języka polskiego jako obcego oraz sposobu prezentacji tego zagadnienia w wybranych podręcznikach pisali w ostatnich latach m.in. Agnieszka Karolczuk (2010) i Piotr Lewiński (2014).

najbardziej prototypowe rozwiązania intuicyjności w prezentowaniu opisywanej kategorii gramatycznej, a także najczęstszych błędów w rozdziałach poświęconych aspektowi wraz z możliwymi przyczynami ich występowania.

W kontekście przeprowadzonych badań najważniejsze wydaje się rozważenie wprowadzania kategorii aspektu na nieco wcześniejszym, niż czyni się to obecnie, etapie nauczania, przynajmniej równoległe z zapoznawaniem studentów z regułami tworzenia form czasu przeszłego. Pozwoliłoby to na uniknięcie jakże częstych sytuacji wymuszonego przez program i podręcznikowy układ materiału konstruowania przez uczących się wypowiedzi nieadekwatnych, wątpliwych pod względem poprawności gramatycznej czy wręcz niepoprawnych, np.: *Wczoraj szedłem do kina na film; W wakacje będę lecieć do Hiszpanii* itp. Uznanie (potwierdzone wynikami opisanego analizy materiałowej) perfektywnego członu prototypowych par aspektowych za partnera kognitywnie uprzywilejowanego powinno skutkować zmianą „kontekstów” – często bezrefleksyjnie powtarzanych i powielanych w coraz to nowszych materiałach dydaktycznych – użycia czasowników dokonanych. Jak pokazały badania, wykładniki kontekstowe występują tylko tam, gdzie w tekście użyty zostaje partner niedokonany czasownika kognitywnie perfektywnego. Ten kontekst jest partnerem niedokonanym potrzebny, podczas gdy czasownik dokonany zazwyczaj radzi sobie bez niego, choć za wszelką cenę próbuje się temu czasownikowi coś „przypisać” – jednorazowość, konkretną godzinę czy występowanie w ramach struktury *najpierw..., a potem...* Na przekór potrzebie symetrii okazuje się, że po przeciwnej stronie charakterystycznych dla niedokonaności: kursywności, iteratywności czy skupienia uwagi na procesie jest tylko kognitywna prymarność czasownika dokonanego, którego użyć najczęściej należy nie dlatego, że jakiś kontekst tego wymaga, ale raczej dlatego, że kontekst nie wymaga użycia jego niedokonanego odpowiednika.

Potrzebne byłoby także zwrócenie większej uwagi uczących się na grupę czasowników jednoaspektowych, zwłaszcza czasowników statywnych (i przypisywanych im często fałszywych partnerów dokonanych typu *polubić* czy *poznać*), a także na specyfikę czasowników aktywnościowych i tworzonych przez nie nieprototypowych par aspektowych typu: *spacerować–pospacerować*. Szczególnie interesująca wydaje się w tym kontekście możliwość dokładniejszego przeanalizowania leksemów werbalnych, które mają charakter kognitywnie mieszany, a które Lehmann nazywa „Alpha-Beta-Verben”. Do tego specyficznego typu należą czasowniki „z i/lub bez wewnętrznej granicy”, jak określa je sam badacz, np. *czytać*, który może być teliczny i w takim znaczeniu mieć status partnera sekundarnego w opozycji *czytać–przeczytać*, ale może też być nieteliczny i mieć charakter prymarny w opozycji *czytać–poczytać* (Lehmann, 2010: 95).

Omawiając meandry zagadnienia aspektu z uczącymi się na wysokich poziomach zaawansowania językowego, warto byłoby natomiast – w nawiązaniu do wyników przeprowadzonych badań – wprowadzać i analizować te konteksty, w których obligatoryjna w języku polskim kategoria aspektu ma w rzeczywistości charakter redundantny.

Lista zarówno przedstawionych tu propozycji badawczych, jak i sposobów wykorzystania wniosków płynących z opisanej analizy w glottodydaktyce polonistycznej z pewnością nie wyczerpuje możliwości, jakie otwierają badania materiałowe słowiańskiego aspektu polskiego czasownika i jego ekwiwalentów tłumaczeniowych w językach pozbawionych tej gramatycznej kategorii. Nie ulega wątpliwości, że analizy te, wreszcie możliwe do przeprowadzenia w sposób naprawdę systematyczny i kompleksowy, należy kontynuować, a inspirowane nimi praktyczne rozwiązania stopniowo weryfikować jako potencjalną alternatywę dla dotychczasowych, utartych ścieżek nauczania aspektu.

Bibliografia

- Agrell S., 1908, *Aspektänderung und Aspektbildung beim polnischen Zeitworte*, Håkan Ohlssons Buchdruckerei, Lund.
- Andersson S. G., 2004, *Gibt es Aspekt im Deutschen?*, [w:] L. Gautier, D. Haberkorn (red.), *Aspekt und Aktionsarten im heutigen Deutsch*, Stauffenburg, Tübingen, s. 1–11.
- Cockiewicz W., 1992, *Aspekt na tle systemu słowotwórczego polskiego czasownika i jego funkcyjne odpowiedniki w języku niemieckim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Cockiewicz W., 2007, *Na peryferiach aspektu*, „LingVaria”, nr 2(4), s. 9–25.
- Czarnecki T., 1998, *Aspektualität im Polnischen und Deutschen. Bedeutungen und Formen in einer konfrontativen Übersicht*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Czochralski J. A., 1975, *Verbalaspekt und Tempussystem im Deutschen und Polnischen. Eine konfrontative Darstellung*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Dickey S. M., 2000, *Parameters of Slavic Aspect: A Cognitive Approach*, Center for the Study of Language and Information, Stanford.
- Gagarina N., 2008, *Gestufte nature of aspectual pairs*, [w:] B. Brehmer, K. B. Fischer, G. Krumbholz (red.), *Aspekte, Kategorien und Kontakte slavischer Sprachen. Festschrift für Volkmar Lehmann zum 65. Geburtstag*, Kovač, Hamburg, s. 161–172.
- Grzegorzczak R., 1997, *Nowe spojrzenie na kategorię aspektu w perspektywie semantyki kognitywnej*, [w:] R. Grzegorzczak, Z. Zaron (red.), *Semantyczna struktura słownictwa i wypowiedzi*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 25–38.
- Grzegorzczak R., 1998, *Profilowanie a inne pojęcia opisujące hierarchiczną strukturę znaczenia*, [w:] J. Bartmiński, R. Tokarski (red.), *Profilowanie w języku i w tekście*, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 9–17.
- Hochartz B., 1993, *Erstsprachlicher Erwerb von Wortbedeutungen im Russischen*, Unveröffentlicht. Hausarbeit zum Ersten Staatsexamen, Hamburg.
- Karolczuk A., 2010, *Teksty, „podteksty” i konteksty a przyswajanie aspektu*, „Acta Universitatis Lodzensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, nr 17, s. 251–256.
- Kiwit B., 2012, *Czy językowi polskiemu brakuje rodzajników? Polskie ekwiwalenty tłumaczeniowe niemieckiej kategorii wyznaczonej grupy imiennej*, [w:] W. Śliwiński (red.), *Język – styl – tekst w teorii i praktyce badawczej*, Libron, Kraków, s. 61–69.
- Lefèvre M., 2004, *Aspekt, Aktionsart und Temporalität. Onomasiologischer Ansatz anhand Walsers. Einschub über die scheinbare Gleichzeitigkeit*, [w:] L. Gautier, D. Haberkorn

- (red.), *Aspekt und Aktionsarten im heutigen Deutsch*, Stauffenburg Verlag, Tübingen, s. 151–164.
- Lehmann V., 1988, *Der russische Aspekt und die lexikalische Bedeutung des Verbs*, „Zeitschrift für slavische Philologie”, nr 48, s. 170–181.
- Lehmann V., 1993, *Die russischen Aspekte als Gestufte Kategorien (Ein Beispiel für die Bedeutung der kognitiven Linguistik in der slavistischen Sprachwissenschaft)*, „Die Welt der Slaven”, nr 38(2), s. 265–297.
- Lehmann V., 2010, *Der slavische Aspekt im Licht der kognitiven Linguistik*, [w:] T. Anstatt, B. Norman (red.), *Die slavischen Sprachen im Licht der kognitiven Linguistik*, Harrasowitz Verlag, Wiesbaden, s. 77–99.
- Lewiński P., 2014, *Istota aspektu a nauczanie języka polskiego jako obcego*, [w:] A. Dąbrowska, U. Dobesz (red.), *40 lat wrocławskiej glottodydaktyki polonistycznej. Teoria i praktyka*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław, s. 313–329.
- Nadachewicz A., 2007, *Kategoria aspektu w języku polskim i niemieckim. Analiza translacyjna*, „Investigationes Linguisticae”, vol. 15, s. 129–152, <https://doi.org/10.14746/il.2007.15.9>.
- Odiya D., 2006, *Das Sägewerk*, tłum. M. Pollack, Zsolnay-Verlag, Wien.
- Odiya D., 2003, *Tartak*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec.
- Porzig W., 1927, *Zur Aktionsart indogermanischer Präsensbildungen*, „Indogermanische Forschungen”, nr 45, s. 152–167.
- Stawnicka J., 2007, *Aspekt – iteratywność – określniki kwantyfikacyjne: na materiale form czasu przeszłego w języku polskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Willim E., 2006, *Event, Individuation and Countability. A Study with Special Reference to English and Polish*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Zeh J., 2001, *Adler und Engel. Roman*, Schöffling und Co. Verlag, Frankfurt am Main.
- Zeh J., 2004, *Orły i anioły*, tłum. S. Lisiecka, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa.

STRESZCZENIE

Artykuł porusza zagadnienie aspektu polskiego czasownika w perspektywie kontrastywnej. Omawiana kategoria gramatyczna potraktowana została jako problem przekładu polsko-niemieckiego i niemiecko-polskiego oraz jako wyzwanie dla nauczających języka polskiego jako obcego studentów reprezentujących kraje spoza kręgu słowiańskiego, a także dla samych uczących się. Zastosowanie metod semantyki kognitywnej (zwłaszcza teorii Renaty Grzegorzczukowej i Volkmar Lehmana) do badań empirycznych przyniosło odpowiedzi na niezwykle ważne pytania o funkcyjne odpowiedniki aspektu w językach bezaspektowych, rzeczywisty udział wykładników kontekstowych i kognitywnych w repertuarze ekwiwalentnych eksponentów (nie)dokonaności oraz potencjalną irrelewantę jednoznaczności w określonych kontekstach w języku polskim. Wnioski płynące z opisanych badań mogą znaleźć zastosowanie w glottodydaktyce polonistycznej, przyczyniając się do stopniowego wprowadzania zmian w sposobie nauczania aspektu w grupach niesłowiańskich.

Słowa kluczowe: nauczanie języka, tłumaczenie, aspekt, para aspektowa, perfektywność, semantyka kognitywna

[...] monografia naukowa *Kierunki badań w glottodydaktyce polonistycznej* pod red. Iwony Janowskiej i Michaliny Biernackiej stanowi bardzo cenną i wyjątkową pozycję, długo oczekiwaną na gruncie glottodydaktyki polonistycznej. Tworzy spójną i przemyślaną całość, opracowaną w sposób rzetelny i bardzo staranny. Chociaż omawiana pozycja ma charakter *stricte* naukowy, to zawiera wiele przydatnych wskazówek dydaktycznych, które – co jest nie do przecenienia – są silnie ugruntowane w badaniach empirycznych.

z recenzji dr hab. Anny Żurek

Zawartość tomu stanowią artykuły, których celem jest zwrócenie uwagi środowiska glottodydaktyków na indywidualne, charakterystyczne dla poszczególnych autorów i rzadko w literaturze przedmiotu prezentowane zainteresowania badawcze, wynikające z aktualnie dostrzeganych potrzeb rozwijającej się dyscypliny. Zgromadzone teksty pokazują, że współcześni dydaktycy języka polskiego jako obcego nie poprzestają na rozważaniach teoretycznych, a rozmaite poglądy weryfikują, korzystając przy tym m.in. z metod czy narzędzi uznawanych za typowe choćby dla nauk ścisłych (statystyczne, korpusowe, akustyczne itp.). Opracowane wnioski z badań, przedstawione w poszczególnych artykułach, pozwalają na nowo spojrzeć na proces przyswajania i (lub) nauczania/ uczenia się polszczyzny w takich aspektach jak np.: skuteczność stosowania nowych technologii, jakość i zasadność werbalnych i niewerbalnych działań praktycznych nauczycieli (czy nawet stosowanej przez nich naukowej terminologii), właściwy dobór materiałów dydaktycznych podyktowany potrzebami określonych adresatów bądź sposoby rozwijania kompetencji językowych w grupach hetero- i homogenicznych. Istotne z punktu widzenia wielu badaczy okazały się ujęcia lapsologiczne, opisom poddano również elementy systemu certyfikacji znajomości języka polskiego jako obcego. Ponadto analizy o charakterze jakościowym, ilościowym, a najczęściej mieszanym oraz dość rozbudowane korpusy służące eksperymentom pozwalają uznać opisywane rezultaty jako istotne dla rozwijającej się dyscypliny oraz – co szczególnie cenne – aplikatywne.

*Michalina Biernacka, Iwona Janowska,
Wprowadzenie (fragment)*

